

Neerlands hoop in bange dagen

FOTO PRIVÉ-ARCHIEF

Nikolaos van Dam, ambassadeur te Bagdad

Hij geeft soms toe aan de roep om alleen de woestijn in te trekken, verplaatste tijdens de Israëliëse inval in Libanon de Nederlandse ambassade naar een restaurant in de bergen boven Beiroet, en heeft zich met zijn boek over de Syrische Ba'ath-partij als arabist een groot gezag verworven. Beiroet, Tripoli en nu dan Bagdad, de diplomaat Van Dam wordt naar de 'hot spots' in het Midden-Oosten toegezogen. In Den Haag en op de posten wordt met grote waardering en een teentje jaloezie gesproken over de slagvaardige intellectueel, sinds 1988 onze man in Bagdad.

RIK KUETHE

Wij hadden in het begin van de jaren zeventig op de ambassade in Damascus zowel tijd als ruimte over,' zegt een collega uit de administratieve dienst die dezer dagen vanuit het

crisiscentrum aan de Bezuidenhoutseweg de radioverbinding met ambassadeur Van Dam in het belegerde Irak onderhoudt. 'Op een goede dag stond er een student in keurig grijs voor de deur. 's Nachts sliep hij met zes Arabieren op een zaaltje in een luizenhotelletje. Wij vonden Koos van Dam, student Arabisch uit Amsterdam, van begin af aan een boeiende figuur. Hij begon op de ambassade voor zijn plezier berichtjes te schrijven. Die legde ik wel eens naast de officiële rapportage van de zaakgelastigde en dacht dan: als we dat eens om konden keren. Hij kwam de volgende zomer terug en we zaten lange avonden te midden van de Arabieren in de theehuizen van Damascus. Koos werkte toen op het Instituut voor het Moderne Nabije Oosten van de Universiteit van Amsterdam als promotie-assistent van Biegel die toen

zelf nog niet gepromoveerd was. Er is toen nog gedonder geweest omdat Biegel voor zijn eigen proefschrift veel jatte uit het materiaal van Koos. Maar dat geschil is door een bronvermelding bijgelegd.

In Beiroet ontmoette Koos ambassadeur Vroom, die hem aanraade zich op te geven voor het 'diplomatenklasje'. Van Dam werd daar echter niet aangenomen. Hij is toen op arbeidscontract in dienst getreden bij het ministerie van buitenlandse zaken. Zijn eerste chef op het bureau Midden-Oosten van de directie DAM (Directie Afrika en Midden-Oosten) waar hij als jongste bediende werkte, was Joop Veling, nu onze ambassadeur in Koeweit die op het ogenblik bij Koos in de residentie in Bagdad 'logeert'.

Een lectorschap in Oxford werd door Van Dam afgeslagen. Een hoogleraar

'Van Dam leidt een ambassade zoals Mengelberg het Concertgebouworkest dirigeerde: met de pink van één hand'

Amsterdam ging op het laatste moment naar een ander (een politiek 'geschiktere' kandidaat van minder niveau, red.).

LEIDEN MET ÉÉN PINK

In Bagdad viel de vertaling van zijn kritische boek over de Syrische vleugel van de Ba'ath-partij — de andere, fel concurrerende vleugel van de Ba'ath is in Irak aan de macht — zo goed dat de wetenschappelijk assistent Van Dam daar in een zwarte limousine van het vliegveld werd gehaald. De Britse ambassadeur kon een taxi nemen, maar was sportief en slim genoeg om een party rond die belangwekkende jonge Nederlander te organiseren. Het is al geruime tijd zo dat Arabische geleerden en politici hem consulteren.

Tijdens een bezoek van Van den Broek aan Jordanië (waarbij hij door de inmiddels tot souschef DAM opgeklommen Van Dam werd vergezeld) onderbrak een van de Arabieren in het gezelschap de onvermijdelijke *tour d'horizon* van de minister met de vraag of zijn secondant de auteur van het beroemde boek over de Ba'ath-partij was.

De man uit het crisiscentrum: 'Van Dam leidt een ambassade zoals Mengelberg het Concertgebouworkest dirigeerde: met de pink van één hand. Het lijkt allemaal zo moeiteloos, maar ondertussen...'

'Toen hij twintig jaar geleden bij mij in Damascus logeerde schreef hij om in zijn reiskosten te voorzien lemma's voor de *Grote Winkler Prins*. Achter de W van Wafd en de S van Sadat volgden lang uitgesponnen stukken, want hij kreeg vijftig cent per woord.

Na zijn bureaufunctie op het ministerie werd Van Dam in 1980 naar Beiroet overgeplaatst als 'tweede man'. Bij de Israëliëse invasie (1982) was hij tijdelijk zaakgelastigde. Een collega uit die tijd: 'Koos kon goed improviseren, dat zocht niemand achter

hem. In juni van 1982 werd onze positie aan het einde van de Hamra-straat vlakbij de Groene Lijn onhoudbaar en was de beslissing om de ambassade te verplaatsen een kwestie van uren. We vonden onderdak boven een restaurant in het dorpje Ajaltoun in de heuvels ten noordoosten van de stad. Op wat morsige van het restaurant geleende tafels deden wij ons werk.

'Weloverwogen steller van codetelegrammen met heldere analyses, waarin geen woord te veel staat, kan Van Dam een praktische besluit binnen tien minuten ten uitvoer brengen. Meer tijd had hij niet toen het in de dienst zo zwaarwegende en daarom zeldzame evacuatieadvies aan Nederlanders uitgebracht moest worden. De advertentiepagina van de krant *L'Orient-Le Jour* was al aan het zakken op die tiende juni 1982, maar Koos had zijn tekst in een ademtocht klaar. Doordat Van Dam een man van de binnendienst was had hij in Beiroet geen postervaring. Nu maakte het daar geen lor uit of de stempels rechts dan wel schuin links boven een document werden gezet, maar we pesten hem er toch mee dat hij niet wist hoe het op een post toeging. Dat kregen we terug, want toen de ambassade spoorlags verplaatst moest worden, leunde Koos ontspannen achteruit in zijn stoel en riep: "Doen jullie het maar, ik weet immers toch niet hoe dat moet."

WINDVEREN LEZEN

Een groot gevoel voor relativiteit, spankracht in ontspannenheid. Iedereen op Buitenlandse Zaken is het erover eens dat Van Dam deze eigenschappen in hoge mate bezit. Een secretaresse met een lange ervaring in het Midden-Oosten achter de rug, kijkt er nu naar uit om haar bestemming Bagdad te kunnen volgen. 'Ik werkte in 1982 op onze ambassade in Damascus, Koos was toen tijdelijk zaakgelastigde in Beiroet. Omdat het vliegveld daar gesloten was moesten we per auto diplomatieke koeriersdiensten rijden. Op een goede dag kwam ik met de chauffeur Rafiq uit Damascus in Beiroet aan. We troffen Koos niet thuis. Toen stelde Rafiq voor om naar een van de boekwinkels aan de Hamra te rijden. En inderdaad, in de tweede boekhandel was het raak.

Naast studie is de woestijn zijn grote liefde. Vanuit al zijn posten — ook vanuit Tripoli waar zijn huis in een buurt die sterk aan een Palestijns kamp deed denken gelegen was — trekt Koos van Dam per jeep regelmatig de woestijn in. Hij 'leest' de windveren in het zand en vindt het, met zijn grote gevoel voor de Arabische sentimenten, prettig om urenlang met de mensen die hij daar

in het zand tegenkomt te praten. 'Zijn handschrift lijkt trouwens ook wel Arabisch, onontcijferbaar.' De man uit het crisiscentrum: 'Ik ben onlangs onderscheiden, kreeg van Koos een ansichtkaart uit Babylon; ik moet maar aannemen dat die als felicitatie bedoeld was.'

Binnen de gelederen van de directie DAM, de tegenvoeters van de ambassadeur in Bagdad, waar diens instructies geconcipeerd worden, valt te beluisteren dat Van den Broek wegloupt met Van Dam. Zelf hebben ze ook een grote waardering voor 'onze bekende Nederlander'. Helemaal vanzelfsprekend is dat niet. Want Van Dam is vanuit de rangen van de ministerie-ambtenaren als een meteoriet naar zeer gevoelige diplomatieke posten geschoten. Tot voor enkele jaren geleden was de Buitenlandse Dienst (de diplomaten) scherp gescheiden van de 'vaste ambtenaren in den Haag', die bij uitzondering wel eens op een post gedetacheerd konden worden. Tussen beide diensten tierde de jaloezie. Ondanks de inmiddels doorgevoerde integratie tellen de beide bloedgroepen nog sterk.

'Koos is een *single issue man* zegt een diplomaat op het ministerie. Hij heeft die schitterende carrière helemaal op het Midden-Oosten gemaakt, op belangstelling voor een andere regio heb ik hem nooit kunnen betrappen. Hij heeft het hier allemaal op de harde manier geleerd, aanvankelijk deed hij ondankbare bureauwerkzaamheden. Maar hij heeft zich echt tot een autoriteit ontwikkeld. Zijn naam komt ook heel geregeld voor in de telegrammen van zijn buitenlandse collega's in Bagdad. Koos is een bescheiden, voorzichtige man, met een mooie droge humor. Ook nu nog worden er in het dagelijks radioverkeer met de post grappen gemaakt.'

Van Dam is voorbestemd om ambassadeur in Cairo te worden, het mooiste wat een arabist in de dienst kan overkomen. Dat kon nog even niet doorgaan en daarom is de door de historische ontwikkelingen in Oost-Berlijn werkloos geworden ambassadeur Jacobs onlangs naar Egypte gereisd om er Van Dams stoel warm te houden.

In de bibliotheek van het ministerie ligt een door de thans vijfenveertig jaar oude Van Dam geredigeerd boekje *Nederland en de Arabische Wereld*. Diens eigen bijdrage gaat over Nederlandse woorden van Arabische herkomst: abrikoos, satijn en sandelhout bijvoorbeeld. Schaakmat blijkt een combinatie van het Perzische *shah* (koning) en het Arabische *mata* (dood, gestorven). Het is een positie waarin Saddam Hoessein zich misshien, maar Van Dam zich nooit zal laten brengen. ■